

OSMANLI ARAŐTIRMALARI
XIX

Neřir Heyeti — Editorial Board

Halil İNALCIK — Nejat GÖYÜNÇ
Heath W. LOWRY — İsmail ERÜNSAL
Klaus KREISER — A. Atilla ŐENTÜRK

THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES
XIX

İstanbul - 1999

Sahibi : **ENDERUN KİTABEVİ** adına İsmail Özdoğan

Tel: (0212) 518 26 09 Fax : (0212) 518 26 63

Yazı İşleri Sorumlusu : Nejat GÖYÜNÇ

Tel: (0216) 333 91 16

Basıldığı Yer : **KİTAP MATBAACILIK**

Tel: (0212) 567 48 84

Cilt : **FATİH MÜCELLİT**

Tel: (0212) 501 28 23 - 612 86 71

Adres : **ENDERUN KİTABEVİ** Büyük Reşitpaşa Cd. Yümnü İş Merkezi No: 46
Beyazıt - İSTANBUL Tel. (0212) 528 63 17 - 528 63 18

Ekmeleddin İHSANOĞLU'nun yayımcılığını yaptığı bu eser -gerçekten de- makaleleriyle, enfes görüntü malzemeleri ile "*İlmî hüviyeti içinde Osmanlı siyasi tarihi, idarî müesseseleri ve medeniyeti tarihi konusunda faydalanılabilecek derli toplu (örnek) bir kitap haline gelmiştir*" (s. XXII). Her türlü övgüye hak kazanmıştır.

Nejat GÖYÜNÇ

Taha AKYOL, *Osmanlı'da ve İran'da Mezhep ve Devlet*, İstanbul 1999, Milliyet yayınlarından, 261 s.

Hergün gazetesindeki sütununda yazdıklarını zevkle okuduğumuz *Medine'den Lozan'a* (1996) ve *Bilim ve Yanılgı* (1997) kitaplarının müellifi Taha AKYOL, Osmanlı İmparatorluğu'nun 700'üncü, Türkiye Cumhuriyeti'nin 75'inci kuruluş yıldönümlerine armağan ettiği yukarıdaki eserin, küçük bir taslağının Milliyet gazetesinin Pazar Postası ekinde 6 makale halinde yayımladığını, gördüğü ilgi ve teşvikler üzerine de 1998 yaz aylarında çalışarak bu kitabı meydana getirdiğini "Önsöz"de belirtmektedir. Eser 14 kısımdan oluşmaktadır. Bektaşilik ve Osmanlı şemsiyesi (11-73), Türkmenlik'ten Devlet'e (25-39), Osmanlı'da isyanlar ve mezhep (41-55), Şah İsmail ve Yavuz Selim (57-73), Dönüm noktası: Çaldıran (75-91), Osmanlı'da ve İran'da 'Devlet' (93-109), 'Halk İslamı'ndan' Fıkıh İslamı'na (111-126), Mezhepler ve medreseler (127-142), Din, Hukuk ve Devlet (143-158), Devlet ve ulema (159-174), Bürokrasi, ulema ve modernleşme (175-191), Osmanlı modernleşmesi ve İran devrimi (193-210), Göçebelikten bürokratik modernizme (211-228), Tarihten Geleceğe (229-246).

Günümüzde tarih araştırmalarında bir devletin veya toplumun siyasî, iktisadî, sosyal gelişmeleri, kültürel aşamalarının incelenmesi yanında toplulukların bizzat daha farklı gelişmelerinin de ele alındığı bilinmektedir. Nüfus hareketleri, üretim, üretimden doğan artı ürünün paylaşılması, şehir ve köy hayatının araştırılması yanında, bölgeler arası gelişmeler, farklılıklar da incelenmekte, disiplinlerarası araştırmalara yer verilmektedir. Bunun da sonucu dünyanın farklı bölgelerinde de aynı gelişmelerin olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu da insanı yanılgılara düşmekten kurtarmaktadır. Buna bir örneği 1999 başlangıcında İstanbul'un ünlü bir TV kanalındaki Osmanlı Devleti Açık Oturumu'ndaki tartışmalar teşkil eder. Bir tarih profesörü Osmanlı Devleti'nin istilacı olduğunu, kendi uyruğundaki insanlara karşı müslüman-hristiyan ayırımı yaptığını söyledi. Halbuki, XVI. yüzyılda henüz birliğini tamamlayan ve ülkesindeki müslümanları kılıçtan geçirdiği gibi, Yahudileri de kovan İspanya'nın kuzey Afrika'daki serüvenleri, yeni keşf olunan Amerika'daki Aztek ve İnka Medeniyetleri'ni yağmaladığı, yarımada'daki komşusu Portekiz ile birlikte dünyayı paylaştıkları, Avrupa'daki mezhep mücadeleleri hatırlanabilir, daha isabetli, objektif, tarafsız konuşulabilirdi. Fransa'da din savaşlarında 1562-1629 arasında katolik ve protestanlardan 765.200 kadın ve erkek hayatını kaybetmiş, 12.300 kadın ve kızın ırzına geçilmiş, 9 şehir ve 252 köy yakılmış, 180.000

ev tahrip, 4.256'sı ateşe verilmiş, 24 Ağustos 1572'deki Saint Barthelemy katliamında devlet emri ile 10.000 kadar protestanın öldürülmüş olduğunu AKYOL P. Holt MACK'tan naklen kaydetmektedir (s. 229).

Almanya'da Hannmünden şhrinde Rathaus'un merasim salonunun duvarlarına renkli olarak XVII. yüzyıldaki din harplerinde yağma, soygun, tahrip, kız veya adam kaçırmının ibret verici, korkunç sahneleri resm edilmiştir.

Taha AKYOL, yukarıdaki eserinde Osmanlı ve İran arasında bir mukayese yaparken, Osmanlı Devleti ile İran'da Safevi Devleti arasındaki benzerlikleri çeşitli alanlarda sergiliyor. Her iki devletin de kuruluşunda Türkmenlerin ve dervişlerin rolü büyüktür. Fatih'e kadar Osmanlı hükümdarları Türkmen-Oğuz geleneklerinin koruyucuları idiler. Sünni ve Alevilik arasında da çelişki değil, birlik vardı. Osmanlı hükümdarları da "pâdişâh-ı cihan" veya "pâdişâh-ı âlempenâh" değil, gazilerin yol arkadaşı, "eşitler arasında birinci" idiler (Metin KUNT'tan alıntı, s. 27). Erbil'deki Safevî tekkesine de "çerağ akçesi" göndererek saygı gösterisinde bulunmakta idiler. I. Murad zamanında kurulan Yeniçeri teşkilâtı ile, devşirmelerden oluşan padişaha bağlı bir disiplinli askerî düzen meydana getirildi. Fatih ile de devşirme-kapıkulu teşekkülü devletin temel askerî bürokrasisini oluşturdu. Devletin Türkmen devletlerinde olduğu gibi kardeşler arasında parçalanmasını önlemek üzere "kardeş katli"de yasallaştırıldı. AKYOL bu gelişmenin tarihî nedenlerini de sıralar: Timur'dan sonra şehzadeler arasında yaşanan korkunç "Fetret devri" ve diğer şehzade olayları (s. 33). Böylece Osmanlı hükümdarları artık Sultan haline geldiler; fakat Osmanlı Sultanı geniş yetkilerine rağmen "despot" değil, "otokrat"tı (s. 125).

İran'da ise, Azerî Türklerinin millî kahramanı Şah İsmail (1501-1524) Anadolu'lu Türkmen aşiretlerinden bir çoğu kendisine katılınca 13 yaşında, babası Şeyh Haydar'ı öldüren, Şirvan Şahı Ferruh'u mağlup ederek onun intikamını alır, bir sene sonra da Tebriz'de Şah olur. Dedesi Şeyh Cüneyd'den itibaren Safevî Şeyh-Sultanları müridlerine kendilerini "doğa-üstü tanrısal bir varlık" olarak göstermişlerdir (s. 60).

Şah İsmail'in Safevî Devleti de Türkmen aşiret devleti olarak kurulmuştur. Şah Abbas (1587-1629) 'Kızılbaş Türk unsuru' devletin dayanağı olmasına rağmen, inzibat altına almak gerektiğinde onları İran'ın içlerine dağıtmış, yerleştirmeye çalışmış, "küçük yaşta saraya alınıp büyütülen Ermeni, Gürcü ve Çerkes soyundan kabiliyetli köleleri yükseltti ve onların muktedir olanlarını en mühim mevkilere tayin etti" (Roger SAVORY'den naklen, s. 88) Hristiyan Gürcü ve Ermenilerden devşirip müslüman yaptıklarından da "gulam ordusu" kurmuştu, bunlara "kul" veya "gulam" deniliyordu, başlarına da "kullar-başı" tıpkı Çaldıran mağlûbiyetinden sonra kurulan tüfenkçi piyade birliklerinin kumandanına "tüfenkçi-başı" denildiği gibi (s. 85).

Taha AKYOL, Safevi Sarayı'nda bizzat şahın Azeri Türkçesi konuştuğunu, eskiden beri Farısların elinde olan bürokrasi ve eyalet yönetiminde görev alanların Safeviler zamanında yavaş yavaş Türkleştiğini belirtir (Robert HILLEN-BRAND'dan naklen s. 70). 1684-1686 arasında yirmi ay kadar İsfahan'da kalan Engelbert Kaempfer de sarayda konuşulan anadilin Türkçe olduğunu bu âdetin saraydan devlet büyüklerine ve asilzâdelere kadar yayıldığını, şahtan bir ihsan veya makam bekleyenlerin mutlaka Türkçe bilmeleri gerektiğini, Türkçe bilmeyen, nüfuzlu bir kimsenin aşağılandığını belirtmektedir.¹ Aynı gözlemci Safevi Ordusu hakkında da şunları söyler: Korçiler, süvari muhafızlardır, Türk asıllıdırlar, 15-20 bin kadardırlar. Şahın kulları adlı bir diğer muhafız kıtası Gürcü, Çerkes veya Ermeni asıllıdırlar, devşirilmişlerdir, 15-18 bin kadardırlar. Tüfenkçi birliği ise İran'lı köylülerden oluşur, 50 binden az değildir. Askerî ünvanlar, deyimler hep Türkçe'den alınmadır. Muharebeye giderken de "yürü. yürü" diye bağırırmaktadırlar (agm., s. 389).

Kaempfer'in verdiği bilgilerin bir kısmı Alessandro BAUSANI² nin bazı nazariyeleri ile uyum halinde değildir. BAUSANI Şah Abbas döneminde askerî vali ve komutan görevindeki âmirlerin hepsinin (sayıca 114) Anadolu kökenli Alevî göçer Türkler olduğunu, ölüm tarihinde (1628) ise bu sayının 90'a indiğini, yalnız 35'inin Alevî göçer Türkler olup diğerlerinin diğer aşiret mensuplarından geldiğini yazıyormuş (T. AKYOL, s. 94). Öyle de olsa, Türk tesirinin XVII. yüzyılın seksenli yıllarında da çok kuvvetli olduğu anlaşılmalıdır. Safevi Devleti'nde idarede Türkçenin ne derecede etkin olduğunun bir başka örneği de teşkilâtta pek çok görev isimlerinin tamamen Türkçe oluşudur.³

Osmanlı'lar da, Safeviler gibi aşiretleri yerleştirmeye çalışmışlardır. Lakin bu yerleştirme iki gayeli olmuştur. Kuruluş döneminde Balkanlara sürgün usulü gönderilenler, Kıbrıs fethinden sonra oraya gitmeye zorlananlar oralarda Türk nüfusunu çoğaltmak gayesini gütmüş, Balkanlardakiler dervişlerinin çevresinde ileriki fütuhatların yerli askerî gücünü ve ikmal unsurlarını teşkil etmişlerdir. Cengiz ORHONLU'nun bahs ettiği XVII. yüzyıl sonlarında Rakka bölgesine iskân siyasetinin ne dereceye kadar başarıya ulaştığı malum değildir. XIX. yüzyılda da Osmanlı idaresi bazı arap aşiretlerini iskâna zorlamış, bu yerleştirmeler uzun ömürlü olmamış, yerleştirilmeye çalışılanlar bir süre sonra tekrar eski hayatlarına dönmüşlerdir.⁴

"Göçebelerin yerleştirilmesi sorunu onların devlet kontrolü altına alınmaları ihtiyacından doğmuştur. Osmanlı Devleti, Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu Devleti toplum modelini

¹ Nejat GÖYÜNÇ, "Engelbert Kaemper ve İran'da gördükleri", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sayı 15, 1997, s. 390).

² *The Persians*, London 1971, s. 147-148.

³ Vladimir MINORSKY, *Tadhkirat al-mulûk. A manual of Safavid Administration, circa. 1137/1725*, Cambridge London 1953, E.J. W. Gibb Memorial New Series XVI.).

⁴ Nejat GÖYÜNÇ, "Ottoman Central Administration and Arab Provinces, 1870-1910", *Studies on Turkish-Arab Relations*, ed. İsmail SOYSAL, İstanbul 1986, s. 80).

miras almış, yenilikçi bir uygulama biçimi vermiştir. Dinî elitler, Türk göçebe nüfus ve bütün teb'a devlet denetimine alınmıştır." İra LAPIDUS'tan naklen, s. 120).

Osmanlı ve Safevi Devletleri'nin bir karakteristiği de adalet kavramına önem verilmesidir. İran'da bu kavram Sasanî hükümdarı Anuşirevan'da, İslam'da da, Hz. Ömer'in şahsında en seçkin örneğini bulmuştur (s. 126). Osmanlı Devleti Tarihi'nin ilk yazılı kaynağı sayılan Ahmedî'nin *İskender-nâme*'sinde Orhan Gazi'nin adaleti Hz. Ömer'inki ile mukayese edilir; birincinin ikincisini unuttuğu ifade olunur: "munsifidi Orhan-ı dâdger" "unudıldı anunla ahd-i Ömer" "kande kim osmânîler adli ola" "orada adl-i Ömer nişe anıla" (İsmail ÜNVER, *Ahmedî-İskender-nâme, İnceleme ve Metin*, Ankara 1983, v. 66a, Türk Dil Kurumu yayını).

Şah I. Abbas'ın adalete önem verdiği vurgulanmakta ise de (s. 126), pek kalabalıklaşan Sohum şehrinin bir kısım halkının kılıçtan geçirilmesini emr etmesi (tesadüfen uygulanmamış), Safevî Devleti'nin kuruluşunda büyük payı olan Anadolu'da Şah Kulu isyanına katılarak, yenildikten sonra İran'a kaçan Tekelü aşiretini toptan kılıçtan geçirtmesi (s. 103), iktidarın elinde nasıl bir cellât makinesi, bizzat Şah'ın da ne denli bir despot ve acımasız, sorgusuz sualsiz, sınırsız bir güç haline geldiğini" göstermiştir (s. 103).

Taha AKYOL "Osmanlı'da din hukuk" konusunu incelerken "örfî hukuk" üzerinde de durmakta, bu konuda farklı görüşleri de yansıtmaktadır (s. 149 vd.). Lâkin, Osman Gazi'nin Karacahisar'ın fethinden sonra "pazar bâcı" konulması hususunda olduğu gibi, hükümdarın fermanı bir örf'e, yani bir geleneğe dayanmaktadır, çoğunlukla yeni ve keyfî bir düzenleme değildir. Anadolu'da Akkoyunlu Uzun Hasan'ın kanunnâmelerinden, Balkanlar'da da mevcut nizamdan faydalanan Osmanlı yöneticileri örf'e dayanmaktadırlar. Cevdet Paşa'nın "şaheseri" diye tanımlanan *Mecelle* de "Hanefî fıkhnın devlete tanıdığı yasama yetkisine, örfî hukuk ve kanunname geleneğine dayandırılmıştır" denilmek sureti ile, yine örf'e yer verildiği kabul edilmektedir.⁵

AKYOL'un çok önemli bir tesbiti de Osmanlı Devleti'nin Türkmen aşiret geleneklerinden uzaklaştıktan sonra da Türk kültürünü devam ettirmesi, bir Türkmen aşiret devleti olarak kurulan Safevî Devleti'nin özellikle Şah I. Abbas'tan sonra Farslaşmasıdır. Bunda devlet merkezinin İsfahan'dan Kazvin'e naklinin de rolü olmuştur (s. 68, 102, 107).

Bu iki devletin temel ayrılıklarına da bunların sonuçlarına da değinilmektedir. Ayrılıklar Sünnî ve Şifî doktrin farklarından doğmaktadır. Birincisinde ulu'l-emr kavramı halife, hükümdar, yöneticiler olarak anlaşılmalı, siyasî otorite meşrulaştırılmış, Osmanlı'da devlet tartışılmaz, eleştirilmez üstün bir otorite olmuştur. Bunun da sebebi Osmanlı hükümdarlarının medreseyi ve ulemayı zayıflatarak bir kenara itmesidir (s. 204).

⁵ *İlmî Araştırmalar*, İstanbul, sayı 5, s. 157-165.

Şif düzeninde ise *ulu'l-emr İmam*'dır. Önce Hz. Ali, Oniki İmam, sonra da onun vekili sayılan *müctehid* veya *âyetullahı'tır* (s. 159). Humeyni'ye göre, siyasi otorite fakihlere aittir, egemenlik İmam'ındır, İmam'ı da ulema temsil eder (s. 204).

1826'da II. Mahmud Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması için fetva vermeyen Şeyhülislam Mekki-zâde Mustafa Âsım Efendi'yi azl ederek yerine bir başkasını tayin etmiş, Kadızâde Mehmed Tâhir Efendi'den fetva almış. Yeniçeri Ocağı'nı, düzensizlik kaynağını ortadan kaldırmıştır (s. 175). İran'da ise, tersi cereyan etmiş, 1890-91'de Nasirüddin Şah zamanında Tütün Boykotu ulema sayesinde gerçekleşmiş, 1950'de de Coca Cola ulema tarafından "mekruh" addedilmiştir. Âyetullahların gücü günümüzde de görülmektedir. Din adamları devlete hakimdirler. Yakın tarihte Türkiye'de iktidar ortağı bir parti başkanının yurtdışına yaptığı ilk ziyaretlerden birisinin İran'a olması -bu bakımdan- anlamlıdır. Üstelik din adına yapılan bazı eylemler Hanefî Hukuku'na aykırı olmakla beraber.

Her iki devletteki bu temel doktrin ayrılıkları Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ni yaratmış, İran'da bir İslam Cumhuriyeti doğmuştur (s. 203).

AKYOL, Cevdet Paşa'dan ve Charles ISSAWI'den de alıntılar yaparak Türk toplumunun yenileştirilmesi çabalarında "sırf taklid yoluna gidildi", "Japonya'nın aksine Orta-Doğu'da yüksek ve orta sınıflar, Avrupa'nın üretim metodlarını öğrenmekte başarısız" oldular, der. Kendilerini giyim kuşam biçimlerine, Avrupa tarzı evler yapmaya kaptırdıklarını vurgular (s. 224). Japon kalkınmasında temel dinamiklerin "kentleşme, kitap basımı, Batı bilimine duyulan ilgi, Batı üretim tekniklerinin hızla benimsenmesi" olduğunu belirtir. Bizdekinden farklıdır. Japonya'da XVIII. yüzyılda on bin çeşit kitap basılmıştır, der; bunun bugün Türkiye'de basılan kitap sayısına eşit olduğunu da yazar (s. 227). Buna XVI. yüzyılda Avrupa'da, henüz matbaanın keşfinden çok kısa bir süre geçmesine rağmen 134 şehirde basımevi mevcudiyetini, Türklerle ilgili yayınların da 2.500'e yaklaştığını, basılan eserler arasında kiliseyi ve toplumu, hatta iktidarı tenkit edenlerin de bulunduğunu ekleyelim.⁶ O Avrupa'da 6 Temmuz 1415'te Çek asıllı Jan HUS reformcu dinî fikirlerinden dolayı yakılmış, İtalyan GALILEA (1564-1642) de dünyanın Güneş etrafında döndüğünü kanıtlaştığı için engizisyon mahkemesinde haps olunmuştur. Bizde de aynı yüzyıllarda fikirleri ve inançları uğruna muhakeme edilip ölüme boyun eğenleri A. Yaşar OCAK⁷ anlatmaktadır.

AKYOL, "Osmanlı modernleşmesi en başarılı olduğu noktada bile Avrupa'nın çok gerisindeydi. Bugünkü Cumhuriyetimizin de Avrupa'nın gerisinde bulunması gibi şeklinde bir hükme de varmaktadır (s. 196). Bunun nedenini de yine kendisi kitabının başka bölümünde vermektedir: "dar kafalılık", Bunu tanımlar da; "irticai sermaye" ve "türban" gibi kavramlarla

⁶ *Die europäische Türkendrucke des XVI. Jahrhunderts*, Bucureşti-Baden-Baden 1968, II, s. 70.

⁷ *Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler, 15-17. yüzyıllar*, İstanbul 1998, Tarih Vakfı yayınlarından.

adlandırılan olgularla modernleşme süreci arasındaki olumlu ilişkiyi kavrayamamak, "topyekun savaş" ilân etmek (s. 242).

Kanaatimizce 'Avrupa'nın gerisinde kalmak' biraz göreceli bir deyim ve tanımlama, bir hükümdür. Bazı yönlerden Avrupa'nın gerisindeyiz, fikir üretmek, düşünmek, iktisadî alanlarda yaratıcılık bakımında vs. gerideyizdir. Eğitim sistemimiz yaratıcı insan yetiştirmemektedir, belli bilgileri aktaran, onları öğrenmeye zorlanan insanlar yetiştirmektedir. Bu ilkokuldan üniversiteye kadar (üniversite de dahil) hep böyledir. Eğitimin zirvesinde diyebileceğimiz bir kurum olan Yüksek Öğretim Kurumu İnkılâp Tarihi derslerinin tek düze, TV kanalı ile tek elden öğretilmesini kararlaştırdığına ve bazı üniversitelerde uygulanmasına başlandığına göre, bu kurum bile "modern eğitim ilkelerinden habersiz" kişiler elinde demektir. Aynı yöntem saçla, sakala, tûrbana takılmaktadır. Peki, herşeye karışıldığı bir rejimde halk idaresi denilen demokrasi nasıl gelişecektir, ekonomi nasıl yaratıcı olacaktır? Halbuki bazı özel öğretim kurumlarında gençlerin neler icat edebildiklerini, buluşları sergilendiğinde, gazete sütunlarından öğrenebilmekteyiz. Bu tür kurumlar da bazı basın organlarının hedefi olmuştur. aleyhinde bulunmaktadır.

Lâkin Avrupa'nın diline doladığı "insan hakları" bakımından da aramızda yüzyıllarca fark vardır, onlardan çok ilerideyizdir. Yalnız "insan haklarını" veya "fikir özgürlüğünü" devleti ve toplumun değerlerini yıkıcı faaliyetlere de yeşil ışık yakmak şeklinde anlamamak lâzımdır. XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti ihtişamının zirvesinde idi. O çağda fikir özgürlüğü ve bu uğurda başını verenler de vardı, onların da ancak düşüncelerinin yanlışlığı kanıtlanınca hayatlarına son verilebiliyordu.

Bir zamanlar Türk parasını koruma kanunu himayesinde olan Türk Lirası dışında yabancı para bulunduranlar soluğu mahkemelerde alıyorlardı, cezalandırılıyorlardı. Lâkin döviz alış-verişi serbest bırakıldı, ardından piyasada yabancı para azalmadı, aksine bollandı. Aynı şeyleri bir kısım yabancı kökenli mallar için de görmekteyiz. Şu halde bir çok şeyleri kayıt altına almak koruyucu olmuyor, aksine darlığa, karaborsaya sebep oluyor. Serbest bırakılınca da kimsenin almadığı Kürtçe yayımlar, bunlara yasak konduğunda bulunmaz Hint kumaşı gibi, imrenildiği gibi.

Sayın Taha AKYOL'un bu nefis eseri hakkında daha pek çok şeyler yazılabilir, her türlü övgüye de lâyıktır. Türkiye'de hemen hemen beş düzine üniversite aynı kişiye payeler vermektedir. Bir zamanlar Konya'da bulunduğum ve iftihar ettiğim Selçuk Üniversitesi'nde de bazı kıymetli kimselere ve devlet adamlarına Dr.h.c. . verilmekte idi. Bununla beraber gerçek bilim adamları da ihmal edilmedi, Halil İNALCIK, Andreas TIETZE, Annemarie SCHIMMEL gibi. Bakalım Taha AKYOL'un bu güzel çalışmasını ödüllendirmek kimin aklına gelecek? "Ümid yiğidin ekmeğidir" bizim güzel bir atasözümüzdür. Bekleyelim ...

Nejat GÖYÜNÇ